

ALI STE ŽE BILI KDAJ »TABORNIKI«?

NIVES SULIČ

Kdor se je vsaj enkrat udeležil kakega mladinskega raziskovalnega tabora, ta pozna tisti vznemirljivi občutek, ki se poloti človeka ob nastajanju nečesa novega. Kako drugačen je prvi dan, poln pričakujočih novih obrazov, ki se jim o etnologiji, še manj pa o etnološkem terenskem delu, v glavnem še sanja ne, od zadnjega, slavnostnega večera. Takrat novepečeni šestajst- ali sedemnajstletni etnologi, med katerimi so neredko tudi še osnovnošolci, radovednim domačinom, ki se jim ni zdelo odveč odtrgati se za nekaj časa hlevu in drugim kmečkim opravilom, preberejo svoje strnjene raziskovalne ugotovitve in jim povedo, s čim so se pravzaprav ves teden ukvarjali, in zakaj so jih včasih ne ravno vljudno nadlegovali sredi največjega dela. In kako prazničen je šele občutek, ko se čez čas lahko vrneš v isti kraj in se počutiš kot pravi dedek Mraz ali pa Božiček, ko začudenim domačinom podariš knjižico ali pa že kar knjigo, v kateri so zbrana njihova pripovedovanja in podatki o njihovem življenju, delu ali igri. Ko vidiš, kako s spoštovanjem odprejo knjigo in se zazro v svoje ime ali pa fotografijo! Takrat se ti zazdi, da niso bile zaman vse tiste mukotrpne priprave na tabor, organizacijske težave pri tisku in skrb, ki jo priprava in vodenje takega tabora zahtevata. Takrat veš, da se je splačalo.

* * *

Belokranjski raziskovalni tabori imajo v tej dokaj svojstveni deželi že kar dolgo tradicijo. Prvega je, prav tako kot vse ostale, organiziralo gibanje Znanost mladini pri Zvezi organizacij za tehnično kulturo Slovenije v Vinici leta 1979. Ta tabor je bil tako kot še naslednjih nekaj multidisciplinaren, na njih pa so poleg etnologov sodelovali še arheologi, geografi, biologi, zgodovinarji, slavisti in umetnostni zgodovinarji. Tudi naslednje leto je bil tabor v Vinici, v letih 1980 in 1981 v Semiču in leta 1984 na Suhorju pri Metliki. Leta 1985 so se etnologi odločili, da se »osamosvojijo« in organizirajo zgolj etnološki tabor v Podzemlju. Tega tabora pa se bomo vsi udeleženci spominjali tudi po tem, da so se nanj v veliko veselje okoliških fantov prijavila sama dekleta. Tudi naslednje leto smo se dobili v Podzemlju, leta 1987 v Adlešičih, leta 1988 v prijaznem Dragatušu in nazadnje, leta 1989, v Starem trgu ob Kolpi.

Za tiste, ki teh taborov in življenja na njih ne poznajo, pa še nekaj osnovnih podatkov iz njihove osebne izkaznice. Namen raziskovalnih taborov je seznanjanje odraščajoče mladine z določeno znanstveno disci-

plino, z načinom in predmetom njenega dela. Zato prihajajo nanje v glavnem srednješolci iz vse Slovenije, nekateri zato, ker so o taborih že slišali od svojih sošolcev ali prijateljev, drugi zato, ker bi si na taboru radi pridobili kaj več izkušenj, ki bi jim koristile pri odločanju za svoj bodoči poklic. Nekaterim je udeležba na taboru nagrada za dobro napisano raziskovalno nalogo. Nekaj pa je tudi takih, ki jim je med počitnicami dolgčas, ali pa so jih na tabore napotili starši («da se ne bi potepal,» nam je zaupal eden od dijakov, ki se je naslednje leto že vrnil zato, ker si je sam to želel). Najprej se odločijo, v kateri skupini bi radi glede na svoja nagnjenja ali pa že prejšnje izkušnje delali, potem pa mentorji, včasih še študentje etnologije, v glavnem pa etnologi iz Slovenske Akademije znanosti in umetnosti, Slovenskega etnografskega muzeja, Belokranjskega muzeja, Slovenskega gasilskega muzeja in Filozofske fakultete, poskrbijo, da jim na taborih ni dolgčas. Za začetek jih seznanijo z osnovami etnologije in etnološkega dela na terenu in jih popeljejo po kraju in okolici. In potem se začne »zares«.

Vsakodnevno dopoldansko in tudi še popoldansko delo na terenu dopolnjuje kabinetno delo, prepisati je treba magnetofonske zapise ali urediti terenske zapiske, opremiti predmete, ki smo jih nabrali ali naprosili pri informatorjih, z neogibnimi podatki o njihovi funkciji, nastanku in lastnikih, in se pripraviti za večerna poročila, ki so na vrsti po večerji. Takrat dijaki povedo svojim kolegom, kaj so novega spoznali na terenu, in si izmenjajo izkušnje – tudi o tem, kateri informatorji so najbolj zgovorni, kje imajo mlade psičke in v kateri hiši pečejo dobre piškote.

Vendar pa taborsko življenje ni samo delo. Vedno se najde čas za zanimivo predavanje povabljenega gosta, za obisk Belokranjskega muzeja v Metliki, popoldansko kopanje v bližnji Kolpi ali merjenje moči z domačimi v nogometu ali biljardu. Obisk veselice ali vaške ohceti pa tako ali tako spada v etnologovo delovno področje, prav tako kakor obračanje sena ali kakšna druga pomoč informatorjem.

Proti koncu tabora pa je prostega časa vedno manj, saj je potrebno urediti in dopolniti zbrano gradivo, preslikati izposojene fotografije, razviti posnete filme in izbrati fotografije za razstavo, ter očistiti in konzervirati bodoče muzealije. Prav tako je potrebno razposlati vabila povabljenim, narisati plakate, ki bodo mimoidoče opozarjali na predstavitev raziskovalnega dela mladih etnologov, in odgovarjati na radovedna vprašanja novinarjev, radijskih in televizijskih ekip. Predvsem pa je potrebno analizirati zbrano gradivo in sestaviti končno poročilo, ki ga bo vsaka skupina predstavila gostom na zaključnem večeru pred koncem tabora, in postaviti razstavo. To dvoje je preizkusni kamen, ki ga mladi etnologi jemljejo nadvse resno. Sedaj se bo pokazalo, kaj so se v minulih dneh pravzaprav naučili. Zato gorijo luči v vaški šoli dan pred zaključnim večerom pozno v noč.

Ta večer se vabilu vedno odzove mnogo informatorjev, ki jih zlasti zanima, kaj in koga je v svojo kamero ujela video ekipa. Pozorno si ogledajo tudi razstavo, na kateri njihovi nekdanji predmeti, ki so se najpogosteje prašili na podstrešju, zasijejo v novi luči. To je skoraj praznik tudi za vse udeležence tabora, saj lahko pokažejo svoje znanje in se zahvalijo informatorjem za pomoč. Ko pa se poslovijo še zadnji gost, si oddahnejo in proslavljajo srečen konec vse do jutra, ko zapustijo Belo krajino in njene gostoljubne domačine in si obljubijo, da se bodo naslednje leto vrnil.

Kljub vsemu povedanemu pa lahko gole besede le površno opišejo raziskovalno vzdušje na takšnem taboru. Tabor je treba doživeti.

* * *

Ker je tak tabor, v katerem sodeluje približno trideset ljudi, težko spraviti pod streho kjerkoli, so nam vedno pomagale iz zadrege osnovne šole, ki so nam posodile svoje prostore, pogosto tudi kuharice. Šolski razredi so nam bili v času tabora spalnice, delovne sobe, tudi zasilni filmski studio za video delavnico, ob večerih pa neredko tudi disco, kar je včasih mentorje, ki nimajo več toliko energije kot odraščajoči srednješolci, spravljalo v obup. Prav tako pa ne bi bilo mogoče uspešno speljati nobenega tabora brez finančne pomoči raziskovalnih in kulturnih skupnosti občine, v kateri poteka tabor; pogosto so nam v tej ali oni obliki priskočile na pomoč tudi najrazličnejše belokranjske delovne organizacije.

Brez pomoči vseh teh tudi ne bi bilo mogoče izdati publikacij, ki obravnavajo izsledke s posameznih raziskovalnih taborov. V letu 1989 je tako kot prva iz serije Knjižnica Slovenskega etnografskega muzeja izšla knjiga, v kateri je bilo zbrano gradivo prvih štirih etnoloških raziskovalnih taborov, iz Podzemlja, Adlešičev in Dragatuša. Ker so dela o Beli krajini, ki na tak način prinašajo etnološko gradivo in dognanja o različnih področjih etnološkega raziskovalnega dela, redka, so knjigo še zlasti toplo sprejeli domačini, saj je bila za njih tudi napisana. Te dni pa je pred nami publikacija o etnološkem taboru v Starem trgu in okolici, ki prav tako kot prejšnja predstavlja terensko gradivo, dopolnjeno z ugotovitvami kabinetnih raziskav. Po predgovoru Andreja Dularja, ki je knjigo tudi uredil, seznamu udeležencev tabora in tehničnem poročilu, prva predstavlja delo svoje skupine Irena Keršič, ki jo zlasti zanimajo spremembe v stanovanjski kulturi Starotržcev v preteklosti in danes. Ti problemi zanimajo tudi Janjo Žagar; ta v prispevku z zanimivim naslovom Oblačilna kultura ali: ali obleka naredi človeka? poskuša odgovoriti na zastavljeno vprašanje. Ljudmila Bras piše o različnih obrteh, ki so bile najznačilnejše za to območje, zlasti o mizarjih, tesarjih, kovačih, sodarjih in lončarjih. Naslednji prispevek izpod peresa Nives Sulič obravnava problematiko

izseljevanja, torej temo, ki je vplivala na vsa področja življenja v trgu in okoliških krajih in pustila svoje posledice prav v vsaki starotrški hiši. Socialne kulture se dotikata članka Tanje Tomažič in Marjetke Balkovec; prva se loteva zanimivega razkrivanja življenja otrok in mladine, njihove vzgoje in vloge v družini ter primerja nekdanje družine z današnjimi; druga piše o društvenem življenju in še posebno o gasilskem, športnem in lovskem društvu in o folklorni skupini. Glasbe in ljudskega pesništva v trgu in bližnjih vaseh se loteva Marko Terseglav. Za osnovo dela na taboru so mu služile starejše etnomuzikološke raziskave, ki jih je dopolnil z novimi podatki in spoznanji in ugotavljal tako kontinuiteto kot spremembe pri ljudskih pesmih in glasbi. Andrejo Brancelj in njeno skupino je zanimalo ljudsko likovno oblikovanje na zunanjščinah stavb. »Gledanje z očmi informatorjev« je naslov prispevka Naška Križnarja, ki analizira delo in naloge video delavnice na terenu; prispevek sestavlja celoto skupaj z nekonvencionalno zasnovanim video filmom, ki ga je z mladimi člani svoje video delavnice posnel v Starem trgu in kasneje predstavil tudi na posvetovanju o domoznanstvu leta 1989. Prispevek Andreja Dularja pa prinaša slikovito pripoved dveh informatorjev iz Gornjih Radencev, ki v svojem narečju obujata spomine na preteklost, in na izviren način zaključuje publikacijo.

Idila na livadi (foto Nives Sulič)